

גם בכיתה ד' חשוב לקרוא (להקריא) לילדים ספרים בהמשכים. חשוב לקרוא ספרים קלסיים ולא את אלה שיש שקוראים בלאו הכי ואין להם ערך רב. האפשרויות רבות מאוד, ואני ממליצה על 'אורה הכפולה' מאת אריך קסטנר, על פו הגוב מאת א"א מילן, סיפורו של פרדיננד מאת מונרו ליף, וחשוב לבחור גם משלנו כגון שמונה בעקבות אחד מאת ימימה אבידר, שרה גיבורת ניל"י מאת דבורה עומר, רחוקי משפחה מאת אורי אורלב. מובן שכל מורה יכולה לבחור ספרים לפי ראות עיניה.

ציות לאיות

פרק מס' 1

עיצורים ותנועות

רכיבי הפה

הגרונ, הלוע, החד, הלשון, השיניים, השפתיים, הענבל, וכמובן מיתרי הקול

בגרונ, מעל קנה הנשימה, יש שרירים שנקראים מיתרי הקול.

בזמן שאנחנו נושפים אוויר הוא עובר דרך מיתרי הקול ויחד הם יוצרים את הקולות שאנחנו משמיעים. הלוע נמצא בחלק האחורי של הפה בין חלל האף לחלל הגרון.

א. כתיב

דוגמות להכתבות

- ראיתי סרט ישן בטלוויזיה. הראו בו משרת נכנס לחדר ובידו כד מים. הוא הניח את הכד על השולחן, קד לבעל הבית שלו ויצא מן החדר.

- כל הקיץ עבדתי קשה כדי שיהיה לי כסף לקנות כדורגל טוב, אך זמן קצר אחרי שקניתי אותו הוא אבד.

- דודי חזר מחוץ לארץ, וכשהוא בא אלינו הוא נתן לי קופסה ובה הייתה המתנה היפה ביותר בעולם!

- בליל הסדר אבא חתך מחצית מצה, עטף אותה והחביא. אימא אמרה: "דניאל, לך לחפש את האפיקומן." דניאל מצא אותו מהר מאוד.

- אבא קרא את המכתב וכשגמר קרע אותו וזרק לסל הניירות. אימא שאלה אותה: "מה קרה? למה קרעת את המכתב?"

הכתבה ת ט

תיאבון, טבח תאנה תוכנית תופסת טורף תיק תמרור תן תסרוקת טיפה העתיק תרבות טבור טיול

הכתבה:

- אם לא ירד גשם אלך עם אבא שלי לגן שעשועים.
- אחי שאל את אבא אם מותר לו לרכוב על האופניים. אבא אמר לו: "לא, הכביש חלק ומסוכן."
- ניר רצה לשאול ממני עט אבל לא השאלתי לו כי לא היה לי עט. יכולתי להשאיל לו רק עיפרון.
- האיש הכה את הכלב. הוא עשה מעשה רע. מגיע לו עונש.
- יאיר רצה שיהיה לו אח קטן, אך אימו סיפרה לו שתהיה לו אחות. יאיר פרץ בבכי, אך מאז שאחותו נולדה הוא אוהב אותה מאוד.

ג. מילים ומשמעותן

תשבץ

מאוזן

1. מלח 3. טלה 5. גמל 7. קש 9. מו 10. תפריט 11. שק 12. הד
14. כתר 16. קרן 17. ענק

מאונך

1. מרק 2. חג 3. טל 4. הלו 6. מברשת 8. שתק 9. מטה 11. שסק
13. דבק 14. כן 15. רע

ד. **כללי הכתיב המלא** על שני הכללים הראשונים של הכתיב המלא אפשר לקרוא בחומר המיועד לכיתה ב' ולכיתה ג'.

1. הכלל השלישי עוסק בוי"ו שהיא עיצור.

2. וי"ו המציינת עיצור - את הכללים המלאים אפשר למצוא באתר האקדמיה ללשון העברית. (ארבעת המשפטים האחרונים הם מכתמים שכתב חנניה ריכמן. אפשר לדון בתוכם של המכתמים האלה בשיחה בכיתה).

ללימוד המשל כמה מטרות עיקריות:

1. שהתלמידים יכירו את מאפייניו.
2. שהתלמידים ידעו את הרקע לכתיבתם של משלים - מדוע להביע דברים על ידי משל ולא ישירות.
3. שהתלמידים ילמדו לגלות את הנמשל הכללי שמסתתר במשל ואת הלקח הטמון בו.
למשל מאפיינים ייחודיים:

- המשל הוא סיפור קצר בפרוזה או בשיר.
- מסופר בו על אירוע אחד.
- כל דמות שבו (של בעל חיים או של צמח ולפעמים אף של בן אדם) מייצגת תכונה דומיננטית אחת. הדמויות הן חד-ממדיות.
- יש בו האנשה או העתקת המצב לזירה אחרת (למשל, משל כבשת הרש, שני חברים ודוב).
- יש בו יסודות משעשעים שמעוררים הקשבה ולעיתים קרובות יש בו מומנט של הפתעה.
- כל משל הוא ראי של החברה, יש בו ביקורת על החברה. ממשיל המשל מבקש להציג אמת כללית שקשורה בבני האדם על ידי המחשבה במשל.
- רעיונות כלליים מומחשים במשל על ידי דמויות ומצבים.
- במשלים רבים יש רובד גלוי - המשל עצמו ורובד סמוי - הנמשל - התנהגותם של בני האדם. הוא סוג של חידה שצריך לדעת לפתור. אבל יש משלים שבהם גם הנמשל גלוי - ממשיל המשל מציין אותו במפורש.
- המשל דידקטי, יש בו מוסר השכל, לקח, ולפעמים יותר מלקח אחד.

השועל והכרם

יום אחד עבר שועל על יד כרם ענבים. הוא שמח מאוד על הסעודה הטעימה שהוא עומד לאכול. השועל רצה להיכנס אבל מסביב לכרם הייתה גדר גבוהה. הסתובב השועל סביב הגדר עד שמצא בה חור צר.

אבל השועל היה שמן מדי ולא היה יכול להיכנס לכרם. הוא ישב וחיכה שלושה ימים עד שרזה והצליח להיכנס דרך החור.

השועל כבר היה רעב מאוד והתנפל על הענבים. הוא אכל ואכל עד שנעשה שוב שמן.

אבל כשלא רצה לאכול עוד וניסה לצאת דרך החור שוב לא הצליח. מה עשה?

סוף המשל: צם השועל שלושה ימים עד שרזה והצליח לצאת מן הכרם. הסתכל השועל בכרם ואמר: "כרם, כרם, כמה אתה יפה וכמה טעימים הפירות שלך, אבל איזו תועלת יש בך? הרי רעב נכנסתי אליך ורעב יצאתי."

5. על שועל שמן שרזה כדי להיכנס לכרם לאכול ענבים, אבל אחרי שאכל היה צריך לרזות שוב כדי לצאת מן הכרם.

7. הפתגם האחרון יוצא דופן כי הוא היחיד שאינו קשור בחוכמה.

למשל:

- אדם שחוצה את הכביש ועסוק בנייד שלו במקום להסתכל בכביש;
- תלמיד שנהג לא להתייחס ברצינות ללימודים ובסוף נכשל בבחינות;
- הורים שלא עודדו את הילדים שלהם ולא הקשיבו לבעיות שלהם, ולא הבינו מדוע כשהילדים גדלו הם כעסו עליהם והתרחקו מהם.

השועל והענבים

גרסה מחורזת של המשל הזה אפשר לקרוא ב'ספר המשלים הגדולי' של אפרים סידון.

סימני פיסוק

פרק מס' 2

א. הנקודה

א.. כל היום הייתי בחדר שלי. המזגן פעל. שכבתי במיטה וצפיתי בטלוויזיה.
קראתי קצת והקשבתי למוזיקה או שיחקתי במחשב. שמעתי את הוריי מתווכחים ורבים בקולי קולות והרגשתי שהם בכלל לא יודעים שאני קיים, שיש להם בן.

א...2. אחרי המילה חנינה.

ב. הנקודתיים

האקדמיה ללשון העברית: 1. "נקודתיים יבואו לפני פירוט שקדם לו **ביטוי מכליל**". 2. נקודתיים באות רק לפני מובאה בדיבור ישיר ולא בדיבור עקיף. 3. במשפט שאין בו פועל אלא אוגד (הוא, היא, הם, הן) לא מטילים נקודתיים לפני הפירוט.

ג. מירכאות

ג. 2. (ג) לא כתוב מה היא אמרה.
ה. 2. אימא ציפור דוגרת על הביצים שלה.
אימא, ציפור דוגרת על הביצים שלה.
אימא, ציפור דוגרת על הביצים שלה?
אימא, ציפור דוגרת על הביצים שלה!
אימא: "ציפור דוגרת על הביצים שלה."
אימא: "ציפור דוגרת על הביצים שלה?"
אימא: "ציפור דוגרת על הביצים שלה!"
"אימא ציפור דוגרת." "על הביצים שלה?"
"אימא ציפור דוגרת?" "על הביצים שלה."
אימא: "ציפור דוגרת על הביצים." "שלה?"
"אימא ציפור דוגרת על הביצים." "שלה?"
רצוי להציג לפני התלמידים גם את האפשרויות שהם לא מצאו.

חי, חי, חי, חה, חה, חה...

ה. 3. (א) גילי: "**אימא**, נכון שלתינוק של החמור קוראים יאיר?" אימא: "לא, **גילי**, לבן של החמור קוראים עיר." איזה מין שם זה עיר, **אימא**? יאיר זה שם!"

ה. 3. (ב) אבא טל: "איפה המברג שלי?" הילד: "הלך לאיבוד." אבא טל: "לך מיד לחפש אותו!" הילד לחפש את המברג אבל לא מצא. שאל אבא טל: "מצאת את המברג?" ענה הילד: "לא, המברג נשאר באיבוד."

או

אבא: "**טל**, איפה המברג שלי?" הילד: "הלך לאיבוד, **אבא**!" "טל, לך מייד לחפש אותו!" הילד לחפש את המברג אבל לא מצא. שאל אבא: "**טל**, מצאת את המברג?" ענה הילד: "לא, המברג נשאר באיבוד."

ה. 3. (א) גילי: "אימא, נכון שלתינוק של החמור קוראים יאיר?" אימא: "לא, גילי, לבן של החמור קוראים עיר." איזה מין שם זה עיר, אימא: יאיר זה שם!"

פרק 3 שמות עצם

1. על הסועד שלא שבע

3. לאחר ששילם גם בעד הארוחה השנייה הוא פנה אל המלצר ואמר לו שהוא עדיין רעב ושנשאר לו רק מעט כסף. הוא שאל מה יוכל לאכול בכסף שנשאר לו. המלצר ענה לו שהוא יכול לקבל עוגה קטנה. לאחר שאכל את העוגה והיה שבע הוא אמר לעצמו שהוא עשה שטות, כי עכשיו הוא שבע אבל לא נשאר לו כסף. הוא הצטער שלא אכל את העוגה לפני שאכל את שתי הארוחות המלאות.

הצעה למשחק:

דוגמה למילים מתאימות למשחק: חבצלת, תאטרון, מגדלור, ספרים, מחברת, מרגלית...

א. סמיכות

זב"שך

1. (א) (5) לפעמים בני אדם לא רוצים לשתף פעולה ולעזור זה לזה, כי כל אחד חושב: "לי זה לא יקרה".

1. (א) (6) חשוב לעזור לזולת, גם כי אי אפשר לדעת מה עלול לקרות לכל אחד מאיתנו.

אל תהי חכם בעיניך – אל תחשוב שאתה חכם מאחרים ושאיך לך מה ללמוד מהם.

איזהו חכם? הרואה את הנולד – מיהו החכם: מי שידע להבין מראש מה יקרה בעתיד אם ינהג כך או כך (נולד כאן הוא לא מישהו שנולד, שיוצא מבטן אימו).

כל ישראל ערבים זה בזה – בואו נשתף פעולה כי כל יהודי אחראי לשלומו של חברו.

כולנו בערוגה אחת – הצרה הזאת משותפת לכולנו, אנחנו אחים לצרה.

(8) כולם מתאימים בתוכן, אבל כל ישראל ערבים זה בזה עוסק רק ביהודים, ואילו הנמשל הוא בני האדם כולם.

1. מהם צירופי סמיכות?

(ב) אפשר לצרף כל שם עצם לשם עצם אחר בתנאי שלצירוף יש משמעות.

2. המשמעויות של צירופי הסמיכות

(2) כרטיס שמיועד לנסיעה באונייה

(3) כומתה שעשויה ממשי

(4) העצם ושמו

(5) חלק מהשמלה

(6) הבית של סבא, שייכות

(7) בית שמיועד לחולים אבל לא שייך להם

(8) חבר בקבוצת אנשים שעובדים בכנסת

(9) ענף שהוא חלק מן העץ

(10) חברה מתקופת הילדות

(א) יש צירופים שקשה או אפילו אי אפשר לפרק ולקבוע את המשמעות כמו: שעת כושר, שעת מבחן, שבע רצון, כובד ראש, שעת אפס ועוד. אלה הם ניבים, וניבים הם צירופים כבולים, לא מתפרקים.

ג. שם המספר

המספר המונה

שלושה עשר, פלוש עשרה; ארבעה עשר, ארבע עשרה, חמישה עשר, חמש עשרה; שישה עשר, שש עשרה; שבעה עשר, שבע עשרה, שמונה עשר, שמונה עשרה (ולא שמונה עשרה); תשעה עשר, תשע עשרה, עשרים

ד. שם התואר

כזה דבר

"כזאת הצגה טובה לא ראיתי מימי" – אמר מישהו בצאתו מן התאטרון.
"כזאת הצגה", "כאלה שחקנים" – זה סדר המילים בלשונות אירופה.
בעברית ובשאר השפות השמיות הסדר הפוך: הצגה טובה, הצגות טובות, וגם: 'הצגה כזאת' ו'שחקנים כאלה'.

"בוא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה" – נס כזה, ולא "כזה נס"
כתוב בתלמוד במסכת שבת. בכמה מלשונות אירופה התואר קודם לשם העצם.
אבל בעברית ובשאר הלשונות השמיות מקומו של התואר אחרי השם: "ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות" – אומר מרדכי לאסתר. זה הסדר: עת כזאת, זמן כזה, מועדים כאלה. ומי שינסה להיתלות בדברי פרעה: "הנמצא כזה איש אשר רוח אלוהים בו" נשיב לו, שהקריאה הנכונה של הפסוק, על פי טעמי המקרא היא: "הנמצא כזה, איש אשר רוח אלוהים בו". המילה 'כזה'

[1] עם הערות: אסתר ד 14

[2] עם הערות: בראשית מא 38

מנותקת מן המילה 'אישי' ומתחברת אל הפועל שלפניה – 'נמצא'. ובאמת, המילים 'כזה', 'כזאת', 'כאלה', מצטרפות בתנ"ך בדרך כלל אל הפועל שלפניהן: "מי שמע כזאת, מי ראה כאלה", אומר ישעיהו. אם נלך אפוא לפי רוח העברית נוכל לומר: לא ראיתי כזאת מימי, או: הצגה כזאת לא ראיתי מימי. רגע של עברית, כתבה רות אלמגור רמון ושודר בקול ישראל

מלך החיות

4. יש שפירשו את הפסוק בדרך הלצה במשמעות הפוכה: "הללך זה, ולא – פיך". כלומר, אם אין מי שישפר את תהילתך, עשה זאת בעצמך. יש בסיס לפירוש הזה בדברי רבא בתלמוד: במקום שאין מכירים את האדם יכול הוא לשבח את עצמו כדי שיכירוהו.

7. אולי כי הוא היה צנוע ולא רצה להלל את עצמו; אולי כי הוא ידע שאין עליו, שהוא מטבעו מלך החיות... אולי הוא לא הקשיב לשיחה שלהם...

8. יהירות ורברבנות אינן נחשבות לתכונות טובות, ולכן אם אדם רוצה שיעריכו אותו הוא אינו צריך להלל ולשבח את עצמו. עדיף שאחרים יעשו את זה, אם מגיע לו.

הפיל שעלה לגדולה

ברור שכל בעל חיים בשיר מקנא בפיל ובמקום למצוא את יתרונותיו, מוצא בכל אחד מגרעות. יתר על כן, כל מגרעת אצל הפיל היא יתרון אתל הדובר, וכך, כבדרך אגב הוא מהלל את עצמו: "גם בְּדָרוֹ עַל אַחֲרָיִם, אִישׁ אִישׁ עֲצָמוֹ עַל גַּס מְרִים."

נקודת ראות

פרק מס' 4

בעצם נקודת הראות שלנו היא שקובעת את דעותינו ואת עמדותינו.

היחסים בין האחים עומר לתומר לא היו טובים. הם היו מתקוטטים ורבים על כל דבר קטן, ותמיד היו מאשימים זה את זה. עומר לא הסכים לשום דבר שתומר עשה, ותומר סירב לקבל כל דבר שעומר עשה.

יום אחד החליט אביהם לפתור את הבעיה. הוא קרא לשני בניו וביקש מהם לשבת משני צידי השולחן. באמצע השולחן הוא העמיד ספל שהביא מן המטבח.

האב פנה אל עומר ושאל:

"תגיד לי, עומר, מה אתה רואה על השולחן?"

"אני רואה ספל לבן שיש לו ידית", ענה עומר.

"ומה אתה רואה, תומר, שאל האב.

"אני רואה ספל לבן שיש לו ידית והוא מקושט בשלושה פרחים צהובים", ענה תומר.

"לא נכון", התפרץ עומר, "איך שום פרחים על הספל!"

"אתה חושב שאני משקר?" נעלב תומר.

"כן, אתה שקרן, אמר עומר, אתה שקרן!"

"אתה שקרן, עומר!" אמר תומר, "יש פרחים על הספל. אולי אתה לא רואה טוב? אולי אתה צריך להרכיב משקפיים?"

כשראה האב שהמריבה גוברת, הוא סובב לאט לאט את הספל.

שני הבנים הרכינו את ראשם מרוב בושה.

מאותו היום בכל פעם שעומר ותומר לא הסכימו זה עם זה הזכיר להם אביהם את הספל הלבן המקושט רק בצידו האחד, והם הפסיקו מייד להתקוטט.

יופי, אמר האב בליבו, הם למדו את הלקח. מעכשיו הם לא יריבו כל הזמן על שטויות.

9. שבמקום להתווכח ולריב אפשר קודם לבדוק מדוע האדם האחר אומר את מה שהוא אומר, מה הסיבה שלו, מהי זווית הראייה שלו.

הראי והקופה

4. 5. "מספור מומי זולת מוטב, סבור הנני,

כי אל פניך את כהגן תתבונני!"

במקום לספור את המומים של האחר, נראה לי שטוב תעשי אם תסתכלי לפני כן על פניך (על עצמך).

הנשר והאוח

3. הוא היה צריך לספר עובדות ולא לתאר אותם בתארים מנקודת הראות שלו.

שורשים

המשל הזה נכתב לאדם שחי בארצות הברית ולא רצה לחיות בארץ, וזה בעצם הנמשל, אבל יכולים להיות גם נמשלים אחרים.

2. הנושא של שני השירים: החופש של בני האדם ושל שאר בעלי החיים לנוע ממקום למקום לעומת חוסר יכולת התנועה של העצים.

6. תקוע ונטוע

העיוורים והפיל

2. נקודת ראות אינה קשורה בראייה בעיניים דווקא אלא במחשבה שיש לנו על דברים.

3. הראשון מישש את החזה של הפיל; השני – אחת מרגלי הפיל; השלישי – את החטים; הרביעי – את האוזן; החמישי – את החדק; השישי – את הזנב; השביעי – הרגיש את הגב ואת צידי הגוף של הפיל.

8. לעיתים קרובות בני האדם אינם רואים את כל הבעיה או העניין אלא רק צד אחד שלו או כמה צדדים וקובעים את עמדתם מנקודת ראות מצומצמת.

העפיפון

4. משועבד, נתון לשליטתו של מישהו או של משהו חזק ממנו; 'מכור'
10. כשם שהפרפר נראה קטן בעיני העפיפון, כך העפיפון נראה קטן בעיני הפרפר.

הפועל

פרק מס' 5

א. פעלים רגילים

מה ההבדל בין נִזְכָּת לנִזְכָּח? הראשון הוא מי שנמצא במקום, אינו נעדר. ובעבר – נִכַּח. השורש: נ-כ-ח, הבניין: פעל (קל) השני הוא מי שהוכיחו לו משהו, שהשתכנע שמהו נכון. השורש: י-כ-ח, הבניין: נפעל.

היא והוא מאת דתיה בן דור

תינָקָת, תינוק - ש"ע (שם עצם)

מתוקה, מתוק - ש"ת (שם תואר)

בוֹכָה, בוכה - פ' (פועל)

שְׂמִיחָה, שְׂמִיחָה - ש"ת

מְשַׁעֵצ, משגעת - ש"ת

מְרַבֵּעַ, מְרַבַּעַת – שׁייע + שׁיית
עָלָל, עֲגָלָה – שׁיית
חֶתֶן, כֹּלָה – שׁייע
חֲשׂוּבָה, חֲשׂוּב – שׁייע
כְּרוּבִית, כְּרוּב – שׁייע
גִּנְדָרִין, גִּנְדָרִינִית – שׁיית
פְּסִנְתָּרוֹן, פְּסִנְתָּרִינִית – שׁייע
כַּחֲלָה – כַּחַל – שׁיית
תִּרְנַגְלָת, תִּרְנַגּוּל – שׁייע
אֲשֶׁתוֹ, בַּעֲלָה – שׁייע
מְטָרְלָל, מְטָרְלַלְת – שׁיית
מְשִׁתּוֹלָל, מְשִׁתּוֹלַלְת – פ׳
צוֹרְחַת, צוֹרְחַת – פ׳
בוֹרְחַת, בּוֹרְחַת – פ׳
מְבִטִּיחָה, מְבִטִּיחָה – פ׳
נְסִיחָה, נְסִיחָה – שׁייע
גְּבָרִית, אֲדוּן – שׁייע
חֲמוֹר, אֲתוּן – שׁייע

8. רֵעַב, צִמָּא, נִמְסָה, שִׁבְעָה, גִּדְלָה, קִטְוִן, עֵיפָה, שִׁקְטָה...

החמור והאיכר מעשייה

1. הפקיד ; לשמור (שׁיפ - שם פועל) ; יוכל ; לגרש ; הפסיקו ; לחבל ; אכל ; עבד ; הבריח ; חזר ; לבדוק ; קורה ; ראה ; הרוויח ; הבריח ; דהר ; עבר ; דרך ; מעד ; רמס ; נותר ; ראה ; עשה ; גער ; חבט
6. כי אומרים עליו שהוא בעל חיים טיפש, אבל במציאות זה לא נכון.
7. האיכר, כי הוא הפקיד את החמור לשמור על הגינה שלו.

12. לולא היו רבים חושבים שהם חכמים ויודעים הכול, הם היו מבינים שיש להם הרבה מה ללמוד ושכדאי להם ללמוד.

שירות דוב

1. האיש לא קם עוד משנתו.

4. אדם מציע לחברו לקנות מניות או מוצר כלשהו. החבר קונה ומתברר שערכן של המניות ירד או שהמוצר שהוא קנה לא היה מוצלח. תלמיד מציע לחבר שלו להעתיק ממנו את שיעורי הבית, אבל מתברר שהוא עצמו לא הכין אותם כראוי. (בכל מצב, לא כדאי להעתיק!)
- אימא שמגוננת על ילדיה עד כדי כך שאינה מאפשרת להם להיות עצמאיים ולהתפתח.
9. צריך לדעת לבחור את החברים שלנו ועל מי אפשר באמת לסמוך. או עזרה בשעת צרה חשובה מאוד, אבל חשוב לקבל אותה מאדם חכם ולא מטיפש.

להיעזר בהקשר

פרק מס' 6

קשר והקשר

- עד לפני זמן לא רב הרבינו לשמוע משפטים כגון: בקשר למצב בריאותך – אין לך סיבה לדאוג. או: כל הדברים שנאמרו היו בקשר למצב הביטחון. משפטים שהם לשון מדוברת וגם תקינה. היום רבים אומרים: בהקשר למצב בריאותך, או בהקשר למצב הביטחון. ואף בעיתונים ובספרים כתובים משפטים כגון: זו שאלה חשובה בהקשר לעתידה של ישראל. במקום בקשר – בהקשר. הקשר – מילה בעברית החדשה ומשמעותה קונטקסט: הדברים הקשורים לעניין הנדון והסמוכים לו לפניו ואחריו בתוך משפט או בתוך טקסט כלשהו. למשל: הדבר לא נאמר במפורש, אבל אפשר להבין אותו מן ההקשר. או המשפט השכיח אצלנו: הדברים הוצאו מהקשרם. אבל כשאין מדובר בקונטקסט אין טעם לומר "בהקשר". לא נכתוב: בהקשר למכתבך אבקש לציין אלא: בעניין מכתבך, בתשובה על מכתבך בתגובה על מכתבך או בקשר למכתבך. ובמשפטים המדוברים שפתחנו בהם: בקשר למצב בריאותך אין סיבה לדאוג, כל הדברים שנאמרו היו בקשר למצב הביטחון. רגע של עברית כתבה נורית אלרואי, שודר בקול ישראל

על פירושה של מילה לא מובנת, בדרך כלל אפשר לעמוד מתוך ההקשר שלה במשפט. כדי להבין את המילה צריך להפעיל כשרים שכליים על פי דרישות המשפט כגון הכללה, הבחנה, סילוק (אלימינציה), היקש (היקש) ועוד.

אפשר לבדוק את הדבר על ידי מבחני 'קלוז' (מביאים בהם טקסט שבתוכו משאירים מקומות ריקים. התלמידים מתבקשים להשלים את המילים החסרות על פי ההקשר) וגם על ידי הצבת מילה מלאכותית במקום המילה האמיתית.

הדרך השנייה טבעית יותר, משום שבקריאה של טקסט הקורא אינו נתקל במקום ריק אלא במילים לא מובנות, ב'קשקושים'.

פעמים מילה היא דו משמעית, וכדי לדעת למה הכוונה במשפט נתון צריך לדעת את ההקשר. ההקשר פותר את הדו משמעות.

ואולם כדי שתלמיד יוכל להבין מילה מן ההקשר, חשוב שהטקסט יהיה כתוב בלשון המובנת לו. טקסט קשה לא יועיל.

א. המשמעות של מילים קשות בעברית על פי ההקשר

ב. 1. (ב) אחות – קיצור של אחות רחמנייה, תרגום מגרמנית.

ג. 1. (א-ד) בית החולים התעלפה טיפלה לחברי אח אחד שתי

ד. וכתבו את הסיפור מחדש במילים אחרות.

4. (א) מדגש – באנגלית מרקר 4. (ב) מצבע = טוש או לורד 4. (ג) אנגלית שייק, מילק שייק

4. (ד) גלייליות = סקטים, גלייליים = קורקינט. 4. (ה) מסרון באנגלית Short Message Service SMS

– שירות הודעות קצרות; למסר – לשלוח מסרון; 4. (ו) צנרן = שנורקל; 4. (ז) משלטטים = עוברים

מערץ לערוץ בטלויזיה; 4. (ח) פצפוצי תירס = פופקורן; 4. (ט) תצרף = פזל; 4. (י) גלמוד = בודד; 4.

(יא) תגרה = קטטה; 4. (יב) תפל = חסר טעם (להבדיל מטפל = לא חשוב, חסר ערך)

ב. 'קשקשת' – המשמעות על פי ההקשר של מילים שאינן קיימות בעברית

2. (א) תכשיטים. כושר החשיבה הנדרש: הכללה; 2. (ב) מיילל. כושר החשיבה הנדרש: היקש; 2. (ג)

עצים. הכללה; 2. (ד) ביצה. היקש וידע קודם; 2. (ה) רפת. היקש וידע קודם; 2. (ו) צוהל, נוער היקש;

2. (ז) רהיטים הכללה; 2. (ח) עקשנים הבחנה; 2. (ט) מעוננים היקש; 2. (י) שהיון = גיש ידע;

2. (יא) עצלן/בטלן היסק; 2. (יב) עייף היסק; 2. (יג) אוזני המן, מאכלי חלב היקש; 2. (יד)

פסים היקש; 2. (טו) קטן היקש; 2. (טז) גדולות/ ארוכות הבחנה והיקש.

ג. השלמת מילים חסרות על פי ההקשר קטעי קלוז

הקלוז הראשון: 1. שמחה 2. יוכל 3. שלנו 4. העצים 5. לי 6. הגרון 7. אגע 8. מקום 9. הגרון

10. לחטוב 11. לעזור 12. שקרה

קלוז שני: 1. שאל 2. פה 3. דוב 4. ריח 5. אריה 6. אותי 7. טרף 8. להציל 9. אריה

על כתיבת תמצית – בחומר לכיתה ה.

10. נפלא/מצויין/ניחוח 11. כעס 12. פה 13. עונש 14. הקוף 15. נבהל/פחד 16. שפן
17. איזה 18. להריח 19. שאלה 20. השפן 21. לפגוש

קלוז שלישי: 1. אחד, 2. שלו, 3. אתה, 4. לא, 5. השופט, 6. השניים/האנשים, 7. דקות,
8. מן, 9. לשמוע, 10. עניין/מקרה/משפט, 11. כל, 12. יכול, 13. שלו, 14. הוא/השטר,
15. אל 16. אחד 17. יש 18. ידע

קלוז רביעי : מעשייה של יהודי תימן

2. 1. בגד 2. העלוב 3. החכם 4. עשה 5. בגדיו 6. ללבוש 7. לחתונה 8. היפה/המהודר 9. אותו
10. הצלחת 11. הסתכלו 12. עושה 13. בגדיו

הצב והארנב

1. מי 2. הצב 3. בריצה 4. אל 5. הארנב 6. ש ינצח 7. התחרות 8. ללכת 9. את 10. תגיע 11.
ללכת 12. ריצה 13. יכול 14. דבר 15. אתה 16. דואג, 17. לי, מעט, קצת 18. הארנב 19. הוא

4. - עדיף לעשות דברים לאט אבל בטוח מלעשות אותם מהר בלי מחשבה.

- היהירות אינה משתלמת.

- לעיתים קרובות העבודה הקשה והמאמץ מנצחים את הכישרון הטבעי, אם לא מטפחים אותו.

5. כולם. מומלץ לקרוא את גרסתו של עי הלל למשל הזה.

10. אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו

לא כל הנוצץ זהב

אל תהי נוח לכעוס

הסוס והצפרדע

2. מטר ; צינורות מן הגג שדרכם יורדים מי הגשמים ; מצייצות ; משמיעים קולות של שמחה ; התאספו ;
הסתכלו ; התבונן, לא הפסיקה להסתכל ; להסתתר ; עוזב ; רעש של גלגלים ; העמיסו עליה מטען, סחורה ;
זו ; פתאום ; הפנה, שינה את הכיוון ; ריחם

שבשתא כיון דעל, על

מעניין לדעת: שבשת כיון דעל, על

זוהי אמרה בארמית מן התלמוד הבבלי. את המילה הארמית 'שבשתא' קל להבין. היא דומה לשיבושי בעברית. כיוון – מילת סיבה משותפת לארמית ולעברית. הקושי הוא בסיומת: דעל על. 'עלי' בארמית משמעו 'יכנס'. שבשתא כיוון דעל על משמעו אפוא: השיבוש, כיוון שכנס, נכנס. שיבוש, לאחר שנשתרש, שוב לא יושרש. הוא מכה שורשים וקשה לעקור אותו.

אחת הבעיות בלשונם של דוברי העברית בכלל ושל ילדים בפרט היא ההגייה. למשל, בשנים האחרונות הפסיקו להפריד את הגיית הפועל בעתיד בנסתר מן המדבר. ומהדיבור עוברת השגיאה אל הכתב, והינה נוצרה שגיאת כתיב חדשה שלא הכרנו קודם.

הגייה, כמו עניינים רבים אחרים בלשון, אינה נושא לימוד כמו פרק בתנ"ך או נושא במתמטיקה. ואף כי 'שבשתא כיון דעל על', חשוב להקפיד על ההגייה (וגם על שגיאות אחרות) כל הזמן.

א. מה אני והוא נעשה מחר?

5. גוף שלישי יחיד (נסתר) בעתיד מתחיל **תמיד** ביו"ד. גוף ראשון יחיד ויחידה (מדברים ומדברות) בעתיד מתחיל **תמיד** באל"ף.

ג. בניין הפעיל

זה כנראה עוד אחד מן הביטויים של העצלות שלנו: כשם שאנחנו מתעצלים לבטא בבהירות את המחשבות שלנו ואומרים 'זה' – 'ראית את ה'זה' שלי? כך יש עצלות גם בהגייה. קל יותר להגיד 'הרביץ מלהגיד הרביץ' כי חיריק היא תנועה גבוהה וסגול היא תנועה נמוכה יותר וקלה יותר להגייה.

ה. על טעם ועל ריח אין להתווכח – פתח גנובה

מומלץ להקשיב לתחילת השיר 'הפרוטה והירח' למשל בפיה של רבקה קרמר ולעומת זאת בפיהם של משתתפי 'זהו זה' ולשים לב להבדל.

3. תפוח, רוח, לוח

ריח, אורח, קירח, שוכח, בורח, צורח, מורח, מותח, טורח

כוח, מוח, אוח, נוח
שיח, שטיח, פיה, אבטיח, מוכיח

הכתבה

הלוח בכיתה ירוק. הפושע ניסה לברוח מתחנת המשטרה. לרוב הפרחים יש ריח נעים מאוד. כשאחי הקטן צורח ומתפרע, אני חושב שהוא פשוט השתגע. כוח בלי מוח – סכנה. האפרוח בקע מן הביצה. הייתי מתוח מאוד לפני הבחינה. המורה שלנו לספורט קשוח. אני אוהב לצבוע בצבעי מים. לרוצח מגיע מאסר עולם. לא כל דבר רע אפשר לשכוח, ולא על כל דבר אפשר לסלוח.

הכתבה:

באת אליי אתמול וסיפרת לי שאתה יוצא לטיול של חמישה ימים. ידעתי שאתה שמח מאוד ושמתחיל בשבילך. חיכיתי שתחזור, אבל חזרת וסיפרת לי שבנסיעה באוטובוס הייתה רוח פרצים ושאתה חלית. אתה חלש ואין לך כוח. חשבת שביולית נהדר אבל התברר שלא. מדוע אתה עצוב? אל תצטער. אתה יודע שבקרוב תצא לטיול עם החברה להגנת הטבע. מחר אבוא אליך ואתן לך את השיעורים.

ו. "כל אשר יעלה המזלג"

1. (א) שוכחים כמו אומרים, שוכבים; סביבה; לכתוב כמו לבנות, לפתוח, לכעוס; לנסוע כמו לנבוח, לנטוע; פתיב כמו כפיר; ליהנות; עכשיו; ממולא (וגם מדוּפָּא); נתתי; כביסה; קָתב כמו קָלל; לכבס כמו לבשל; צוהריים; לכבוש כמו לבכות; בית מרקחת; חורשה; מזרן; צבים; סינר; אוּפְנוּע; מִסְפָּרָה; מִכְסָּה; עֵנב; קבוצה; יום הולדת; קָבֵר; מִרְפָּאָה; שְׁמֵשָׁה; צָרָר; אוּפְנִיִּים; רְפָּקָל; שופכים כמו נופלים, שופטים; לתפור כמו לשפוט; עכשיו; נרָאָה לי בהווה, נרָאָה לי בעבר אבל בדרך כלל אומרים את זה בהווה; פביש; להידבק; חופים; תִּמְנוֹן

המילים האלה חשובות, משום שנוהגים להגות אותן הגייה שגויה. אפשר להסביר לילדים את ההגייה בהגייה של כמה מן המילים. למשל: אוּפְנִיִּים ואוּפְנוּעַ מקורם באוּפֵן – גלגל. רְפָּקָל = רְפָּקָת + קָבָל. אפשר לבדוק עוד שמות: משטרה, מסעדה... יום הולדת – שתי מילים ולא מילה אחת. כנ"ל יום-יום ולא יומיום, בין לאומי ולא בינלאומי.

4. המילים הנכונות: סינר, למִסְפָּרָה, למִרְפָּאָה, התחיל, מזרן, הציע, השקיע, הפסיד, מדוּפָּאָ, אפסיק, לתפוס, ייהנה, מילא, ביום ההולדת, התמלא, אלך, אטלפן, ברְפָּקָל, בקניון, הכיסאות, הפיר

5. הפתגם המתאים ביותר הוא אמור מעט ועשה הרבה, אבל גם לך אל נמלה עצל... יכול להתאים למצבים האלה.

פרק 8 השימוש במילון

מסקנה: ג. 1. רוב איברי הגוף הזוגיים הם ממין נקבה והריבוי שלהם זוגי, אבל אין שום כלל שלפיו אפשר לדעת איך למיין אותם.

ג. זכר ונקבה

4. 1. חדשים 2. עליהם 3. היה 4. פקוק או עמוס או חשוך... 5. פגעה 6. גדולים או מיוחדים או ענקיים... 7. שתי 8. טובה או חזקה או מיוחדת... 9. קצרים או דקים 10. פתוחים או קלים 11. שני 12. שתי 13. ארוכים או עבים 14... גבוהים 15. סגורות או גבוהות 16. שתי 17. נפגעות 18. אבד

ד. משמעויות של מילים

תשבץ מס' 1

מאונך: 1. נחליאלי 2. חותר 3. ים 4. ליל 5. ידית 9. ישנו 10. כן 12. לחש 13. חי 15. אי מאוזן: 1. נוף 6. וו 7. יד 8. פתי 10. כלי 11. רשלן 14. נח 16. ירושלים

תשבץ מס' 2

מאוזן: 1. נר 3. קם 5. מים 7. גשר 8. קרפדה 10. כתר 11. אביון 13. דגה 14. נמש 16. ים 17. רן מאונך: 1. נם 2. ריק 3. קשה 4. מר 5. מרכבה 7. גדרון 9. פתי 11. אגם 12. נמר 13. די 15. שן

תשבץ מס' 3

אוזן: 2. מלח 4. משטרה 6. אקו 7. מוח 8. קרחון 10. רון מאונך: 1. מלט 2. משורר 3. חרמון 4. מקק 5. הון 9. חוג

תשבץ מס' 4

מאונך: 1. ארגז 2. גבר 4. קצין 5. דל 6. ניר 10. נגן 12. נפח 13. שוער 14. קלמר 15. ברז 17. מרק 19. גב מאוזן: 1. אגס 3. רקדן 7. רב 8. צלי 9. גרון 11. גנן 13. שניף 16. חשמל 18. רגע 20. רם 21. זברה 22. שקר

1. משפחות מילים

3. (א) משפחה אחת. כולן קשורות בקשר בין דברים או בין אנשים
(ב) שתי משפחות: אחת קשורה בשמיעה והאחרת בשיווי משקל, שוויון

שני רעים

3. הוא חשב ש'טובים השניים מן האחד', ולכן ברא את האישה.
4. בני האדם אינם אוהבים להיות לבד. הם משתעממים, הם עצובים, ולעיתים קרובות הם זקוקים לעזרה של מישהו אחר. הם אינם יכולים להסתדר תמיד בעצמם. עם מישהו אחר אפשר לחלוק את הדברים הטובים ואת הדברים הרעים, בשמחה ובעצב, בחוויות, יש עם מי לשחק ועוד.
7. לאיור הראשון, כי הילדים באיור משתפים פעולה,, עוזרים זה לזה.

פרק 9: מה המשקל שלך? משקלי שמות

א. משקלי כלים ומכשירים

1. כולם שמות של מכשירים או כלים. כולם מתחילים באות מ"ם יש להם אותו ניקוד, למשל: מְבַרְג, מְצַנֵּחַ
5. מעדר, המזלף, המזמרה, המגרפה, ממטרה
6. כלי גיטן
10. מצפן, מחרשה, מקדחה, משפך, מצבר, מטען, מזרק, מצנח, מצלמה, מבחנה, מאפרה, מחשב, מבזק
11. (א) מְשַׁף, מְרֹבֵב, מְסַנֵּן, מְקַלֵּעַ (ולא מְקַלֵּעַ), מדגש, מבער, מכתש, מצבע, מקלט, מדחף
11. (ג) מסרחה, מלגזה, מגרסה, מרגמה, מקפצה, מחרטה, מסרטה, מסחטה
13. שכבר בתנ"ך שמות של מכשירים רבים הם באותו המשקל.
14. מְקַלֵּחַ, מְתַפְרֵה, מְכַבֵּסָה, מְגַלֵּחַ, מְגַלְחָה, מְחַלֵּץ, מְכַסְחָה, מְקַצֵּצָה, מְרַסְסָה, מְגַלֵּל

ב. משקל של שמות מקומות

2. ב. מְזוּלְלָה, מְזוּבְּלָה, מְצַבְּעָה, מְשִׁתְּלָה, מְלַטְשָׁה, מְתַפְרֵה. מְפַקְדָה, מְסַפְנָה
3. (א) מְשִׁטְרָה, מְנַהֲרָה, מְדַשָּׁאָה, מְסַבָּאָה, מְשִׁתְּנָה, מְכַלָּאָה, מְדַרְשָׁה, מְסַלְעָה...
5. מְגַדֵּל; מְגַרֵּשׁ; מְפַרֵּץ; מְבַצֵּר; מְדַבֵּר

10. (א) מקומות: מדבר; מטבח; משכן מזבח; מכלא; מזרח; מערב; מקדש; מקלט; מפתן; מנחת; מטבח; מסגד; מפעל; משרד; מדרד; מחלף; מחסן; משכן; מפתל; מסעד; משלט; מצלב; ממכר; מרחב; מרחץ; מרקע; משטח; מתחם;

המגרפה

2. גאוותן, שחצן, רברבן, מתנשא

3. בחור כפרי יהיר ששכח מאין הוא בא; בחור כפרי גאוותן שמתכחש לעבר שלו אבל העבר רודף אחריו

4. היהירות היא תכונה רעה ואין סיבה להתבייש בעבר ולהתכחש לו; העבר אינו נעלם, הוא ממשיך לרדוף אותנו.

8. אל תפגע בעצמך...

9. מפני שכולם ניתקו את הקשר עם הבחור הגאוותן. בהתנהגות שלו הוא הרס את הקשרים שהיו לו בעבר.

10. אל תהיה כפוי טובה

ראוי לדעת מהו מקורו של הפתגם השני:

לעיתים כשרוצים להגיד למישהו שלא יהיה כפוי טובה משתמשים בפתגם "אל תירק לבור ששתיית ממנו." אומנם הביטוי הזה ציורי והגיוני, אבל הוא תרגום מיידיש (ואולי מאנגלית?). כבר התרגלנו כל כך לנוסח הזה עד שהוא אינו נשמע מוזר לאוזנינו. אלא שבמקורותינו הפתגם קצת אחר: "בור ששתיית ממנו אל תזרוק בו אבן".

בספר במדבר מסופר שה' אמר למשה: "נקום נקמת בני ישראל מן המדיינים..." (במדבר פרק ל"א פסוק ב).

משה סירב למלא את המשימה והטיל אותה על בני ישראל: "היחלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדיין לתת נקמת ה' במדיין", (פסוק ג') הוא אמר.

מדוע סירב משה למלא את המשימה בעצמו? גם חכמינו ז"ל שאלו את השאלה הזאת והשיבו: "בור ששתיית ממנו אל תזרוק בו אבן". המדיינים הצילו את משה בשעה שברח ממצרים; יתרו, כהן מדיין, היה חותנו של משה ואף הציע לו עצה טובה מאוד: למנות שופטים שיתחלקו איתו בנטל ויקלו עליו את העול. משה לא רצה להיות כפוי טובה כלפי המדיינים. הוא לא רצה להשיב להם רעה תחת טובה, הוא לא רצה לזרוק אבן לבור ששתיית ממנו.

12. הפתגם אינו קולע למטרה כראוי. כאשר זורקים אבן לבאר המים שבה נשארים נקיים כפי שהיו לפני כן. כשיורקים לתוכה מזהמים אותם ומונעים מאחרים לשתות אותם. הבעיה היא בתרגום ולא

בפתגם עצמו. התרגום המדויק קולע למטרה. רגב, בוץ וטיט הופכים את המים מצלולים לעכורים, לא שקופים וגם מים כאלה אינם ראויים לשתייה כמו מים שירקו לתוכם.

מה העיקר ומה מיותר

פרק מס' 10

המורה תביא לכיתה כמה קופסות. אחדות מהן יפות מאוד, מקושטות, אחדות רגילות ואחדות מעוכות, מכוערות. בכמה מהקופסות המכוערות – שוקולדים, סוכריות, תכשיט, בושם; בכמה מהקופסות היפות - דברים חסרי ערך: אבנים, חול, עלים יבשים ועוד. הדברים היפים צריכים להיות גם בקופסות הרגילות והמכוערות. הילדים ינחשו מה יש בכל קופסה. אחר כך יפתחו ויראו. האם הם חשבו שבקופסות היפות יש דברים יפים ובמכוערות דברים מכוערים?

לשיחה: מה העיקר – הצורה של הקופסה או מה שיש בה? מה עיקר ומה טפל?

7. כל הפתיחה מיותרת, טפלה. הגיל והמקצועות של החתן ושל הכלה מיותרים. לעומת זאת, חסרים פרטים על מקום החתונה – הכתובת של האולם – וגם היום בחודש.

חשוב לדעת כדי לא לטעות:

“צריך לדעת לבור את המוץ מן התבן”, אומרים אצלנו, ומתכוונים לומר: להפריד את העיקר מן הטפל. ואולם המוץ והתבן – שניהם אינם עיקר. תבן הוא קש קצוץ של שיבולים. הוא משמש מאכל לבהמות וגם לבנייה פשוטה; אך הוא אינו מאכל לאדם.

בתלמוד “עסקי תבן וקש” הם עניינים קלים בערכם כשם שהתבן קל במשקלו. תבן אפוא אינו העיקר שבשיבולת. ומהו מוץ? הקליפות שעומפות את פרחי השיבולת. המוץ נפרד מן הגרגרים בעת הדיש. (דיש = הפרדת גרגירי התבואה הבעלים מן השיבולים.) הוא קל מהם ומתעופף ברוח, ועימו קצת מן התבן. שאר התבן מופרד בסיוון בַּכְּבֶּרֶה (מין מסונת), וכך נשאר הבר לבדו, והבר הוא העיקר, הוא השיבולים עצמן.

אם כן, העיקר שבתבואה אינו המוץ ואף לא התבן אלא הבר. מי שרוצה להפריד את העיקר מן הטפל יכול לומר: להפריד את התבן מן הבר, להפריד את המוץ מן הבר, או לבור, כלומר לבור, את הבר מן התבן או את התבן מן הבר.

על פי רגע של עברית, מאת רות אלמגור רמון

מעשה בחוטב עצים

לאחר שהתלמידים יציעו סיומים לסיפור אפשר לקרוא להם את הסיום המקורי: חייך הזקן ואמר: "קח את הקרדום שלך וגם את השניים האחרים" ומייד נעלם. ולשאל: מדוע נתן הזקן לחוטב העצים את כל הקרדומים?

אדם ישר, צנוע, מסתפק במועט.
איזהו עשיר – השמח בחלקו.

הצבי ליד המעיין

4. לא כל דבר יפה הוא גם מועיל. דווקא דבר חלש או מכוער יכול להביא תועלת ואסור לזלזל בו. לדוגמה: לעיתים קרובות מי שנראה לך אדם שאי אפשר לסמוך עליו מציל אותך בשעת צרה, ואילו מי שחשבת שהוא ידיך נוטש אותך בשעת סכנה.

15. לבני האדם בכל העולם יש תכונות משותפות ודרכי התנהגות לא מקובלות. בכל מקום היו אנשים שרצו לשרש את ההתנהגויות האלה, והבינו שהטפת מוסר אינה יעילה.

כתיבה טובה

פרק מס' 11

1. כאשר כל אחד מאיית כמו שהוא רוצה, אי אפשר להבין את מה שכתוב. אם אין כללי איות לא יכול להיות מילון. אם אין כללי איות אין הבדל בין מילים כגון: 'את' – כלי חפירה – עט – כלי כתיבה; בין 'קבר' ליחבר', בין 'תמונה' – ציור או תצלום – לבין 'טמונה' – מוסתרת ועוד ועוד.

הכתבה

תבואה, תבונה, טבלה תבן, טקס תהליך, תוכי, טל, תולעת, טרי, תוצאה, טענה, תושייה, טבעת תחרות

הכתבה

תיכון, טלה, תכונה, טירונו, תכלת, תכשיט, טבע, הטרידה, תעודה, תעלה, טייס, התפטר, נתקע, תרופה, הצטער

התלמידים יבקשו מבן הזוג או מבת הזוג שלהם בכיתה שיבדקו אם הם אייתו נכון ושיתקנו את השגיאות שלהם.

3. נראה שהשימוש בצורה 'מבלי' נובעת מן הצורך של כותבים להעלות את משלב הלשון שלהם. הבעיה היא שהם אינם בודקים את המשמעות של מה שהם כותבים. מבלי = משום שאין. הוראה של סיבה. הבניין לא הושלם במועד מבלי ברזל ומלט – משום שלא היה ברזל ומלט. הלילה נפרצה קופת הבנק מבלי שמירה מספקת. משום שלא הייתה שמירה מספקת.

בתנ"ך המילה הזאת כתובה די הרבה פעמים: "מבלי יכולת ה' להביאם אל הארץ אשר דיבר להם... הוציאם להמיתם במדבר." (דברים, ט, 28) = בני ישראל עוד יכולים להגיד שמפני שלא להיהם לא הייתה יכולת להביא אותם לארץ המובטחת, הוא המית אותם במדבר.

ועוד דוגמה: "לכן גלה עמי מבלי דעת." (ישעיהו, ה, 13) = העם שלי גלה מפני שלא היה לו שכל, משום שהוא היה קל דעת. אבל לא תמיד המשמעות של 'מבלי' קשורה ישירות בסיבה. לפעמים המשמעות היא: עד ש... עד כדי כך ש... "על ההרים אשאר בכי ונחי ועל נאות מדבר קינה, כי נצתו (חרבו, נעשו שוממים) מבלי איש עובר" = עד כדי כך שאין איש עובר שם ... "אתן שממה מבלי יושב" (ירמיהו ט 9-10) עד כדי כך שאין איש יושב שם. מומלץ פשוט לא להשתמש ב'מבלי'.

(א) שערן מהן האותיות המיותרות במשפטים האלה ומחקן אותן:

1. זה זמן רב. זה = כבר.
2. היא גם סגנית / משמשת גם סגנית... כ= כמו
3. ישמשו עוזרי בית וגם... חיות מחמד
4. אם תנסה... 5. סמוך ל, 6. נוסף על 7. כדי. בכדי = בשיעור 8. אבא שלי. האבא = האבא. 'אבא' באה אל העברית מן הארמית ובארמית האל"ף שבסוף המילה מציינת את ה"א הידיעה. 9. מאחור. אחורה = לאחור כמו שירושלימה = לירושלמים. לכן גם לא נכון לומר 'מקדימה'. 10. אכפת מ – תרגום מיידיש. לא כך בעברית. לא אכפת על הגוזלים שלה, או הגוזלים שלה לא חשובים לה.

4. חשוב שלא יהיו במשפט מילים מיותרות וכפילויות

(א) אמש = הערב שעבר, אתמול בערב. לכן: אמש (ב) או עוד או נוסף (ג) או כ- או בערך; או רק או בלבד (ד) או עוד לא או טרם (ה) או ניצני או ההתחלה. ניצן הוא החלק בצמח שממנו מתפתח הפרח, ובהשאלה – תחילת ההתפתחות. לכן: או את ניצני או את ההתחלה (ו) להשאיר יסתפקו ולמחוק בלבד (ז) להשאיר חזר ולמחוק עוד פעם (ח) או ברגע זה או נכון לעכשיו (ט) עדיין = עוד לא, לכן או עדיין או עוד לא (י) מתן הוא דבר שנותנים ומקבלים. לכן: או לקבל או מתן (יא) שגרה = מצב רגיל. לכן להשאיר השגרה ולמחוק הרגילה כי שגרה היא מצב רגיל. (יב) כמו כן = גם. לכן להשאיר יש לה גם ולמחוק כמו כן

או להשאיר כמו כן ולמחוק גם. (יג) מדרון הוא מקום משופע. לכן: במדרון למחוק המשופע (יד) למחוק הגדולים (טו) נוסף על הכפילות, ראוי לדעת: אומנם על פי האקדמיה ללשון בינתיים = בין שני אירועים, אבל נראה שבגלל השימוש הרב במילה במשמעות של 'לפי שעה', וילעת עתה' = עד עכשיו אפשר להשתמש גם בה במשמעות הזאת. ואף על פי כן כדאי להבחין בין השניים. לכן: לפי שעה לא נקבעה פגישה. (טז) למחוק בחזרה (יז) למחוק בגללן (יח) הלחם שאכלנו והמים ששתינו (יט) להשאיר כך ולמחוק 'על'. מוסרים דבר ולא מוסרים על דבר. (כ) למחוק 'את'. מבחינה תחבירית יש הוא הנשוא של המשפט ו'תכונות' – הנושא. את המילה 'את' מוסיפים למושא ישיר ולא לנושא. (כא) כמו אבי...

5. חשוב שלא יהיו במשפט מילים לא מתאימות, שהמשפטים יהיו הגיוניים.

5. (א) (1) נותנת (או מגישה); (2) לתת; (3) הביא (4) תני (5) תן (6) תני (7) נתן (8) הביאו

(ב) (1) המצב חמור מאוד. (2) היום ממסגרים כל דבר בלי שום סיבה. לתוכנית אין מסגרת. שידרנו בתוכניתנו. (3) על כך – מיותר. לאן נעלמה המילה 'תמיד'? למחוק באורח תמידי ולכתוב תמיד. (4) נתן (5) למחוק בין. כמה מחבריי הם ילדים מחוננים. אין כאן שום יחס בין עניין אחד לעניין אחר או בין אדם אחד לאדם אחר. (6) בודד = שנמצא לבדו; שמרגיש בדידות. אומנם היום נוהגים להגיד בודדים במקום אחדים או מעטים, אבל אין שום סיבה מוצדקת לכך. אדרבא, כך אוצר המילים קטן, השפה הולכת ומידלדלת וההבחנות נעלמות. למחוק בודדים ולכתוב אחדים או מעטים. (7) מה עוד אפשר להאט חוץ ממהירות? לכן: למחוק מהירות. (8) לחזור = לעשות משהו שוב. לכן למחוק שוב. (9) אז = 1. בזמן שהוא וגם מייד אחר כך. לכן למחוק אז. 2. לא רואים משהו ישר או עקום. לכן למחוק ישר ולכתוב מייד 3. נתן 4. לרפא (10) משך בצמה שלה. (11) מבין – חסר משמעות. היה מישהו בין גנב לגנב? לכן למחוק מבין ולכתוב מן.

תפס את החבל בשני ראשיו

אדם המנסה להשיג בבת אחת שני דברים מנוגדים זה לזה, אומרים עליו היום, שהוא מנסה לתפוס את המקל בשני קצותיו. מתברר שהתמונה המקורית, במדרש, מדברת לא על מקל, אלא על חבל, ולא על קצוות, אלא על ראשים: אברהם אבינו התמקח עם אלוהים על גורלם של אנשי סדום, ושאל: "השופט כל הארץ לא יעשה משפט?" על זה המדרש אומר: "אם עולם אתה מבקש, איו דין, ואם דין אתה מבקש, אין עולם, מה אתה תופס את החבל בשני ראשים, אתה מבקש עולם ומבקש דין. קח לך אחד מהם, ואם אינך מוותר מעט, לא יוכל העולם להתקיים". לפי אחד ההסברים הדימוי הזה מקורו בדרך שאיבת המים מן הבאר בשני דליים הקשורים משני קצותיו של חבל. כשמעלים דלי מלא מן הבאר, הדלי הריק יורד. אם מחזיקים בשני ראשיו של החבל, אף אחד מן הדליים לא יורד ושניהם יישארו ריקים. ומכאן – מי שמנסה לאחוז בחבל בשני ראשיו, כלומר מנסה להשיג שני דברים מנוגדים, לא ישיג

אף אחד מהם. היום, בעידן הברז, לא ברור מה הבעיה להחזיק חבל בשני ראשיו, ואולי לכן הוחלף החבל במקל, שאם הוא ארוך די הצורך, קשה להחזיק אותו בשני קצותיו.
רגע של עברית כתבה נורית אלרואי ושודר בקול ישראל

יום הולדת לרב

5. כן, אי אפשר להיות בעת ובעונה אחת קמצנים גדולים וגם לקנות מתנות.

פרק מס' 12 ניבים חביבים

על מהותו של הניב ועל חשיבותו ראו בחומר לכיתה ג בפרק העשירי.

ב. גם ניבים שאינם קשורים באיברי גוף

חלומות בהקיץ

אשים לב אליהם מגדלים באוויר

בגלל אופניים

גבה הר ביניהם

משחקים

חתול בשק (תמונה מס' 10)

ילדה גדולה

לחפש בנרות (תמונה מס' 3)

4. לרגלי ההר; בכובד ראש; קל רגליים; יש לך ציפורים בראש; עיניך בראשך;
מרים את ראשך; אין כוחו אלא בפיו; העמיד פנים; שמים לב (מס'); מכף רגל ועד
ראש; מילא פיו מים; בפה מלא; יצא ידיו על ראשו

(ב) 1. נר לרגליי (תמונה מס' 3); 2. בכובד ראש (מס' 5); 3. נלכדתי ברשתה (מס' 8); 4. לטמון
את הראש בחול (מס' 7); 5. עבר את הגבול (מס' 6); 6. באו מים עד נפש. (מס' 4); 7. נפילתי בפח
(מס' 2); 8. נסתם הגולל (1), אבן נגולה מעל ליבי (מס' 9).

העני שנעשה עשיר (הקופה)

8. אולי כי הם הרגישו מכובדים בזכות הקשר שלהם לאדם עשיר; אולי כשהוא היה עני הבית שלו היה עלוב ומאז שהוא התעשר היה להם נעים לבקר בביתו; אולי הם רצו להרשים את סביבתם; אולי הם קיוו לקבל חלק מן הירושה של העשיר

פצפונות מציגה מחזה מתוך פצפונות ואנטון מאת אריך קסטנר, הפרק הראשון

6. אולי פצפונות פשוט אהבה לעשות הצגות; אולי היא קראה על מצב כזה בספר או צפתה בו בסרט ורצתה לחקות אותו;

5. אילו זה היה נכון לא היה מר פוגה פורץ בצחוק.

מוות וחיים ביד הלשון

פרק מס' 13

הפתגם הזה נכון גם במה שנוגע לפגיעות מילוליות בילדים, משום שלא אחת הפגיעות גורמות לנזקים נפשיים גדולים מאוד, בעיקר לנערים ולנערות בגיל ההתבגרות, והיום אף להתאבדויות בשל הביזויים והחרמות.

אבל עלבונות מילוליים נפוצים מאוד גם אצל ילדים בבית הספר היסודי. היום התרחבה משמעותה של המילה 'קללה' ואין מבחינים עוד בינה לבין 'גידופים' ו'כינויי גנאי' וכך אין הבדל בחומרתם. אבל ראוי להבחין ביניהם: הקללה כרוכה בפעולה. יש בה **איחול** שיקרה משהו רע למקולל. בכינוי גנאי מובעת דעתו של האומר על מושא הכינוי. חשוב ללמד את התלמידים את ההבדל בין כינויי גנאי לבין קללות. יתר על כן, רבים מהם מאמינים שהקללות שמקללים אותם יתגשמו. את החשיבה המאגית הזאת ראוי לעקור.

גידופים וכינויי גנאי הם היפוכם של מחמאות ושבחים, וקללות הן היפוכן של ברכות.

כינויי גנאי קשורים רובם במומים אמיתיים של הילד, בנכויות, ובמה שנראה להם מומים – צבע עור, מוצא, מבטא. בעבר לעגו לילדים שהרכיבו משקפיים או שצבעו שערם היה גיינג'י והיום – לילדים כהי עור.

על הנזקים הנגרמים לילדים שחווים עלבונות חוזרים ונשנים אין צורך להרבות מילים. הם ידועים. אבל אולי הם יפחתו אם הילדים יבינו א. את ההבדל בין כינויי גנאי לקללות ב. שהקללות אינן מתגשמות

ג. שמי שמתמש בכינויי גנאי הוא הפגום, ושיש לו 'פה מלוכלך' ומחשבות מכוערות. לכן ההתמודדות עם הבעיה מוטלת גם על בית הספר.

תופעת הפגיעות המילוליות היא חלק מחיינו, התנהגות מקובלת לכאורה. יש דרכים אחדות להקטין את הנזקים של התופעה הזאת. כאן מוצעת דרך אחת.

א. קללות בתנ"ך

שתי המשימות מתאימות לעבודה בקבוצות.

2. התשובה החשובה ביותר לנושא השיעור: בכולן יש איחולים שיקרו למקולל דברים רעים.

4. בכולן יש איחולים שיקרו למבורכים דברים טובים.

המורה:

היום באופן חד פעמי מותר לכם לקלל, אבל לא לקלל מישהו אלא להגיד בהצבעה את כל הקללות שעולות על דעתכם.

המורה כותבת הכול על הלוח.

מעניין לדעת: חמור גרם

באוצר מילות הגנאי הישראלי יש 'חמור' סתם ויש חמור גרם. מה מיוחד בַחמור הנקרא 'חמור גרם'? בעברית החדשה 'חמור גרם' הוא ביטוי קשה יותר מסתם חמור – מין שילוב של טיפש ועקשן.

מעניין שבמקור חמור גרם אינו כינוי גנאי אלא ברכה דווקא. מקורו בברכת יעקב ליששכר בנו: **"יששכר זומר גרם רבין בין המשפתיים"** הוא אומר (בראשית מט 14). גרם היא עצם, וחמור גרם הוא חמור בעל עצמות חזקות, גרמיות.

8. המורה תכתוב את הברכות על הלוח.

12. תסכול, כעס, קנאה, רוע לב, התגובות של המקוללים, הרגשת כוח ושליטה ואולי חולשה דווקא. כדאי לשוחח על כל אחת מהאפשרויות האלה.

המורה:

יש ילדים שחוששים שהקללה שקיללו אותם תתקיים. לא נעים לשמוע קללות אבל לא צריך להיבהל מהן. גם אם מקללים מישהו בכל מיני קללות שום דבר רע לא קורה. חשבו על מצב שבו מישהו אומר:

הלוואי שתחלה במחלה קשה, ומישהו אחר אומר לאותו אדם: אני מאחל לך שתהיה בריא ושלא יקרה לך שום דבר רע. מה יקרה? הוא יהיה חולה או הוא יהיה בריא?
גם אם הוא יהיה חולה וגם אם הוא יהיה בריא, אין לזה קשר לקללה שקיללו אותו וגם לא לברכה שבירכו אותו. קללות וברכות מתקיימות רק באגדות.

מעניין לדעת

בעבר הייתה אחת הקללות הנפוצות: לך לעזאזל. לאן צריך ללכת? מהו עזאזל? איפה הוא נמצא? ולמה זאת קללה? עזאזל הוא מקום רע?

ודאי שהכוונה היא למקום רע.

לא ברור לאן מתכוונים לשלוח את מי שמקללים אותו בקללה הזאת, אבל נראה שעזאזל המקורי הוא שמו של צוק במדבר יהודה. לפני יום הכיפורים היו מכינים שני שעירים – שני תיישים – שְעִיר אֶחָד הוֹקֵרֵב קֹרֵבָן, והשני שוֹלַח לְעִזָּאזֵל לְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. הוא הועלה על הצוק וממנו היו מפילים אותו לתהום – מעשה אכזרי מאוד.

ומהו שעיר לעזאזל? שעיר לעזאזל הוא ניב שמשמעו: אדם חף מפשע שמואשם בפשעים של אחרים ונותן עליהם את הדין.

16. "נָאֵם בִּלְעָם בְּנֹוֹ בְעַר וַנֶּאֱמַר הַגִּבֹּר שְׂתִים הָעֵינִי" – כך כתוב בתנ"ך. רבים אינם מבדילים בין שתום לבין שתום, ולכן סבורים שבלעם היה עיוור. אבל בעצם שתום וסתום הן מילה והיפוכה. הרי המספר אומר: "וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל..." ובלעם עצמו אומר: "נָאֵם שְׂמַע אֲמַרִי אֶל אֲשֶׁר מִחֲזֵה שְׂדֵי יַחֲזֵה נֶפֶל וַגְּלוֹי עֵינָיִם". הבעיה נפתרת בעזרת הארמית. בארמית 'שתם' משמעו 'פתח', 'ניקב'. עיניו של בלעם היו אפוא פקוחות, הוא לא היה עיוור – לא בשתי עיניו ואף לא בעין אחת, כפי שמקובל לחשוב.

השעתיים שבין שתים לארבע הן השעתיים השנואות עליי. במושב שלנו

המבוגרים ישנים בין שתיים לארבע, הילדים נשארים בבתיים בין שתיים לארבע,

ואסור להרעיש בין שתיים לארבע. שיעמום המחץ! אד-לפעמים, אפילו שאסור,

אני בכל זאת יוצא החוצה בין שתיים לארבע ומסתובב קצת במושב. מסתובב

על האופניים שלי, ברור. אופניים עם 18 שמונה עשר הילוכים שקיבלתי במתנה ליום ההולדת העשירי. לדעתי הם הכי מהירים במושב, אבל יש על זה ויכוח. חצי מהילדים

חושבים שהאופניים של נעמי יתגר-מהירים יותר, כי יש להם 21 עשרים ואחד הילוכים, למרות-אך על פי-שזה בכלל שלא זה מה שקובע.

בכל מקרה, אצלנו במושב כולם רוכבים על אופניים לכל מקום: לבית הספר, לתנועה, למכונות, לבתים של חברים. גם המבוגרים רוכבים על אופניים. במושב האופניים הם ידידו הטובים של האדם, ומי שהמציא את הפתגם הזה על הכלב – כנראה שלא היו לו אופניים, או שהוא לא גר במושב שלי. אז באותו יום שזה קרה אחד יצאתי להסתובב קצת בין שתיים לארבע. בחוץ לא היה אף אחד איש, חוץ ממלבד – כמובן – דן ד ר י ק ס ר. דן דריקסר הוא הבריון של המושב.

בכל מושב או שכונה או בית ספר יש ילד אחד כזה, שמקבל את תואר 'הבריון'. אצלנו זה דן, והוא זכה בתואר הזה בישר: דן היה מרביץ למישהו או למשהו כמעט בכל יום, ומקלל מישהו או משהו כמעט בכל שעה. לא היה צריך שיקרה דבר הרבה מיוחד כדי שדן יקלל אותך בקללות שלא נעים לכתוב כאן, והיה צריך לקרות מעט מאוד כדי שדן יתחיל להרביץ.

אז באותו יום רכבתי על האופניים בשדרה המרכזית של המושב, ככה גרוע, בהילוך החמישי. מרחוק ראיתי את ה'אופנוע' של דן. לדן היו אופני שטח שחורים עם בעלי צמיגים עבים במיוחד, ועל הגלגל הקדמי שלהם הוא התקין חתיכת פלסטיק שהוא גזר מבקבוק מיץ הפלסטיק שעושה רעש על השפיצים כשהגלגל מסתובב, כמו של אופנוע. זה מגניב, אבל מאט קצת את האופניים.

כשהתקרבתי עוד-ראיתי את דן עומד ליד ה'אופנוע' זורק אבנים למעלה, על אחד העצים. ניסיתי לא להסתכל ושדן לא יסתכל עליי, כי לא התחשק לי לקבל השפצה של קללות סתם ככה בין שתיים לארבע. אבל כשעברתי ממש קרוב, שמעתי יללות של חתול מהעץ שעליו דן זרק אבנים. אני לא יודע מה עבר לי בראש, אבל עצרתי. פלומה בעצם, אני כן יודע מה עבר לי בראש – חשבתי שזה ממש לא בסדר לזרוק אבנים על חתול חסר אונים שתקוע על העץ ולא יכול לברוח – מצד שני, היה לי ברור שאני הולך עומד להסתבר.

"לך מפה, יבחוש עלוב," סינן לעברי דן בלי להסתכל עליי בכלל.

"למה אתה זורק עליו אבנים?" שאלתי הפי בתמימות הכי גדולה שיכולתי.

"שלך החתולה הזאת?" שאל דן בלי להסתכל עליי.

"לא."

עיצב:גופן: 10 נק', גופן עבור עברית ושפות אחרות: 10 נק'

עיצב:גופן: 10 נק', גופן עבור עברית ושפות אחרות: 10 נק'

עיצב:גופן: 10 נק', גופן עבור עברית ושפות אחרות: 10 נק'

עיצב:גופן: 10 נק', גופן עבור עברית ושפות אחרות: 10 נק'

עיצב:גופן: 10 נק', גופן עבור עברית ושפות אחרות: 10 נק'

"של אמא'שך?"

"לא."

"של אבא'שך?" שאל דן, והפעם הסתכל עליי וחיך חיוך מגעיל.

דן ידע טוב מאיך שאין לי אבא. כלומר, יש לי אבא, אבל אני לא מכיר אותו והוא לא מכיר אותי; אימא שלי מגדלת אותי לבד ומצוין לנו ככה. אף ילד אחד לא הציק לי בגלל זה עד עכשיו, חשבתי כשדן המשיך להסתכל עליי וחיכה לתשובה. כשלא אמרתי כלום הוא צחק ואמר:

"אז אני אזרק על החתולה אבנים כמה שיתחשק לי, ואף יבחוש עלוב, שאפילו אין לו אבא, לא יגיד לי מה לעשות."

דן זרק עוד אבן, הפעם יתגר-חזק יותר מקודם, וכנראה פגע כי החתול יילל יללה נוראית.

באותו רגע שנאתי את דן יותר מכל דבר אחר הפי-בעולם, גם בגלל מה שעשה לחתול וגם בגלל שלעג לי צחק-על זה שאין לי אבא, ובלי לחשוב בכלל צווחתי עליו:

"תפסיק מייד! איזה גיבור אתה על חתול קטן, יא..." הייתי ממשיך לצעוק, אבל אז-דן התחיל לרוץ לעברי, ואני התחלתי לברוח. על האופניים, ברור שעל האופניים. העברתי מייד להילוך השלישי כדי להאיץ, ואחרי כמה דיוושים חזקים הקפצתי לתשיעי. גם דן גם עלה על ה'אופנוע' והתחיל לרדוף אחריי. ידעתי שהאופניים שלי יתגר-מהירים מהאופניים של דן, אבל גם ידעתי גם שאם הוא תופס אותי - הלך עליי. העברתי להילוכים גבוהים יותר ויותר גבוהים-כדי להגביר את תפס-עוד-המהירות עוד יותר ולתפס-מהירות חזק מן.

בסוף השדרה האטתי לקראת הפנייה שמאלה, לכיוון בית הספר, והורדתי הילוך כדי להאיץ יתגר-מהר-אחרי הפנייה. הצלחתי לפתח מרחק מן וקניויתי שהוא ויתר, אבל דן לא ויתר בכלל, ולא-רק-זה, הוא חתך-עם נסע ה'אופנוע' דרך הדשא וצמצם את המרחק. שמעתי את רעש ה'אופנוע' שלו ממש מאחוריי. העליתי הילוכים כדי לנסוע מהר יותר ובאמת תפס-מהירות-ונסעתי ממש מהר, יעדדך-ואף על פי כן שמעתי את ה'אופנוע' לא רחוק מאחוריי. התקרבו לבית הספר. על הכביש ליד בית הספר היו שלושה במפרים, שאלה-הגבהות קטנות של הכביש שנועדו למנע ממכוניות לנסוע במהירות מן-פרות. הגעתי אל הבמפר הראשון במהירות, שכנראה היתה-מן-פרות, כי קפצתי עליו ממש-חזק ממש. גם דן קפץ עליו. המשכתי להאיץ לקראת הבמפר השני, הייתי בהילוך השישה עשר 16 ונסעתי ממש מהר לקראתו, וכשהגעתי אליו - הופ - האופניים שלי ריחפו לרגע באוויר. זה היה מפחיד, אבל רעש האופנוע של דן מאחוריי היה מפחיד אפילו יותר, ולכן העליתי להילוך השמונה עשר-18, האצתי בכל הכוח, הגעתי אל הבמפר השלישי ו...

מכאן אני לא זוכר כלום. הדבר הבא שאני זוכר הוא שאני מתעורר בבית החולים, ושהפנים שלי **נתפוחות (וגם תפוחים)** מאיך וכואבות מאיך. **כל-כך-נתפוחות עד כדי כך** שקשה לי לראות וקשה לי לדבר. השאלה הראשונה ששאלתי את אימא הייתה אם זה קרה **בגלל מפני** שדן הרביץ לי בפנים.

"לא", אמרה אימא וסיפרה לי מה קרה.

מתברר שאחרי הבמפר השלישי נפלת. מה זה נפלת! התרסקתי ישר על הפנים במהירות מטרת. את הצעקות שלי אף אחד לא שמע, הרי כולם בבתים ישנים בין שתיים לארבע, ואף אחד **מהתושבים** לא גר ליד בית הספר. **הבית** הכי קרוב **זה-הוא** הבית של משפחת לסר בשכונת ותיקים, וגם הוא די רחוק. ובכל זאת, יצחק לסר היה הראשון שהגיע אליי. אחריו הגיע הרופא, ד"ר בלומנטל, ואז **הגיעבאו** עוד הרבה אנשים, וגם אימא-גם.

"מה, צרחת **כל-כך-חזק כל כך** שכולם שמעו?" שאלתי את אימא בקושי.

"לא", אמרה אימא, "זה דן **הוא** שצרח **כל-כך-חזק כל כך**", והמשיכה לספר לי מה קרה.

דן-ש-היה היחיד שראה מה קרה. **הוא** נסע לכיוון שכונת ותיקים וצעק בכל הכוח, "הצילו, נח נפל, נח נפל!" ולא עצר והמשיך לנסוע מהר לבית של הרופא וכל הזמן צעק, "נח נפל, נח נפל מהאופניים ליד הבית ספר!" וככה כולם **הגיעו-באו** ד"ר בלומנטל עצר את הדם שירד לי מהאף ומהפה ולקח אותי **ואת אימא** לבית החולים **יחד-עם-אימא**.

כשחזרתי מבית החולים קרו שני דברים טובים: הראשון הוא **זה-שהייתי צריך** לאכול הרבה קרטיבים, כי זה היה הדבר הכי טוב להרגעת הכאבים בפנים. והשני הוא **זה-שיום אחד**, בין שתיים לארבע, **קרא לי** דן **צעק-לי** מבחוץ: "נח, יא יבחוש, בוא לראות, הגיע שופל שמכסח את הבמפרים ליד הבית ספר."

מה-שקרה-הוא-שבזכות הנפילה שלי החליט הועד של-המושב החליט-להסיר-וריד את הבמפרים, כי ממילא אצלנו במושב כולם **נוסעים-רוכבים** רק על אופניים. הלכתי לראות על האופניים, ברור שעל האופניים. כולם כבר עמדו שם והסתכלו איך הטרקטור **משטח-וריד** את הבמפר השלישי, זה שעליו התרסקתי. ואז דן הסתכל על האופניים שלי ואמר:

"תשמע, יבחוש, אם תרצה, אני יסדר לך בגלגל הקדמי 'אופנוע'. כדאי לך, האופניים שלך עדין יהיו הכי מהירים במושב."

די הרבה זמן עבר מאז. הפנים שלי חזרו לצורה הקודמת שלהן, **אף-מלבד** משפיץ קטן שנשבר בשן הקדמית, אבל זה ממש לא נורא. וכמעט בכל יום בין שתיים לארבע דן דריסקר ואני **נוסעים-רוכבים** במושב על האופניים שלנו. הגלגלים הקדמיים של שנינו מתקתקים, ואנחנו ממלאים מים בקערות שפזרנו במושב כדי שהחתולים יוכלו לשתות אם הם צמאים.

מחווה של אדיבות

1. גם ההסבר כתוב בתלמוד: ההעלבה פוגעת בנעלב עד כדי כך שפניו נעשים לבנים, חיזורים מרוב מבוכה.

שעשועי לשון

שפה הפוכה

באר, ברא; אות, דשא; אמש, שמא, משא; נבט; פסל, ספל; קהל; קשר, שקר, שרק; דבק; חבל; לבן;
קצב; עשר, רעש, רשע, שער; רגב, גבר, גרב; נגן; גדם, גמוד (קגד=שמון); גדי, דיג; גנב, נגב; גשם; גרש, רגש;
חוד; ילד; דלק; שרת, רשת; חקר, רקח, קרח, קרח; אלף; פרס; פנס; חרב, בחר, ברח, רחב; פשט, שפט, שטף;
פתר, תפר

פתגמים במספרים

סוף מעשה במחשבה תחילה; החכם עיניו בראשו; כשהחתול יוצא העכבר מרוצה; איזהו חכם הרואה את
הנולד; זו כלל לא עבודה קשה לומר סליחה תודה ובבקשה

פתגמים בשפת אתב"ש

אין אדם אוהב את אזיקיו גם אם הם עשויים זהב; אי אפשר לתפוס את החבל בשני ראשיו; החכם עיניו
בראשו; איזהו גיבור? הכובש את יצרו; כל הפוסל במומו פוסל; לפני עיוור לא תיתן מכשול; איזהו חכם?
הרואה את הנולד; לך אל הנמלה עצל, ראה דרכיה וחכם

תשבצים

מאוזן

2. מסקנה 6. זפת 7. מסך 8. אספסת 9. ראי 10. נגר 11. מנהרה

מאוחד

1. מזמרה 2. מתאים 3. קרפדה 4. המתנה 5. מכורת

תשבצים מלאים

אפשרות: מאוזן: 2. מכשיר להדלקה 4. כותבים בתוכה בעיקר בכיתה 6. מסמר קצר בעל ראש רחב, תוקעים
אותו בעץ 7. בעל חיים צעיר 8. פרח אדום דומה לפרג 10. העולם כולו

מאונך : 1. מוכר בשר 2. שטיח קלוע מקני קש 3. אימון 4. קימט, למשל נייר ביד 5. תולעי משי אוכלות את עליו 9. השמיע קול של כלב

אפשרות מאוזן 1. כבשים ועיזים 3. הולכים בה 5. ביקש תשובה 7. חש 9. עוף דורס 10. מילת סיבה 11. דג צר, ארוך וחלק, דומה לנחש 15. עליה צומחים הענבים 17. מחסום לפה של הכלב 18. כלי לבישול

מאונך 1. נעלם בחושך 2. עוף דורס גדול בלי נוצות בצוואר 3. כלי למים שמשמשים בו לשטיפת רצפות 4. כלי למי שתייה, לחלב וכדומה 6. יד קמוצה 7. ינק 8. ההפך מזכר 12. שתי 13. כלי מאור 14. עוף דורס שאפשר לאלף 16. מניחים עליו את הראש כששוכבים

אפשרות מאוזן : 1. מטע של עצי הדר ; 4. זמנו מגיע כשהתבואה בשלה ; 7. כלי עבודה חקלאי בעל שיניים ארוכות ; 9. חוט עבה, קושרים בו וגם קופצים בעזרתו ; 11. רוכב על סוס ; 13. גשם ; 14. מהסיבה הזאת ; 16. נוצר בכורת ; 18. מסתובבת ומפזרת מים ; 21. שטח אדמה לבנייה או לחנייה ; 22. דומה לדבורה, עוקצת אבל לא מייצרת דבש

מאונך : 1. חג החירות ; 2. עץ תמר ; 3. טנא ; 4. פס דק שמחבר שתי נקודות ; 5. קול צהלה של סוס ; 6. מקומו על הכתפיים ; 8. מחברת את השוק לירך ; 12. קטטה ; 14. מאפה שאוכלים בכל יום ; 15. טורף גדול ממשפחת החתוליים ; 16. רכב על סוס מהר מאוד ; 17. שטח גדול שמגדלים בו תבואה ; 19. זז ; 20. הולך מהר מאוד